

Hoe **landbouw** in de Zuidrand plaatsmaakte voor **verstedelijking**

Hugo TANT

Provinciale Landschapsdag

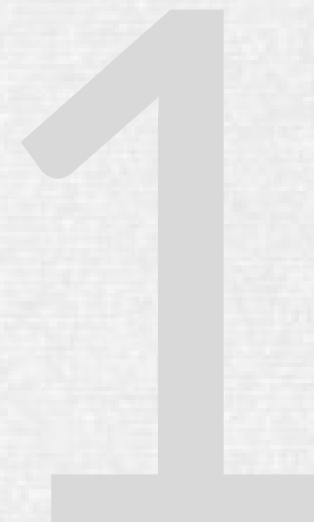
1 oktober 2024

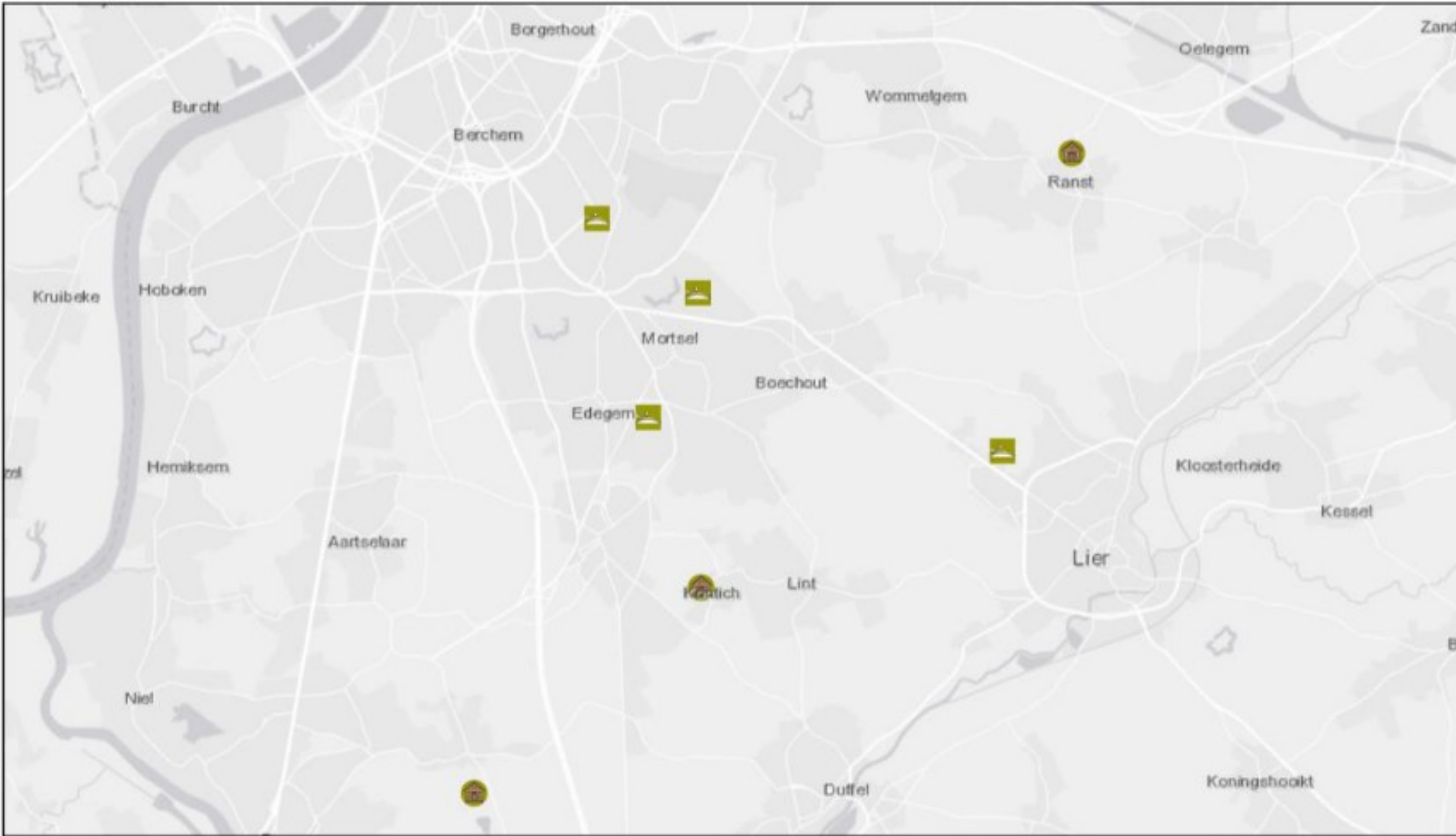
Antwerpse Zuidrand

1. Vroegste bewoners
2. Landbouw
3. Uitwijkplaats
4. Transformatie

Vroegste bewoners

- Sedentaire landbouwers
 - Hoger gelegen
 - Leemgrond
 - Archeologische sporen
 - Oudste vondsten 3500 BCE in Kontich - AVRA
 - Keltisch graf 2300 BCE in Edegem – VIOE
- Begin tijdrekening : Gallo-Romeinen
 - [Vorig thema](#)
- Vanaf 100 j CE: terugval bewoning

17-6-2021 09:48:37

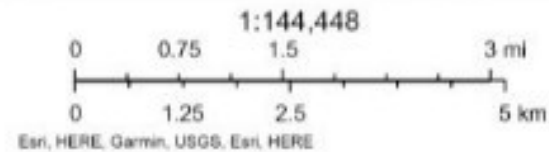

houten gebouw late ijzertijd

landelijke nederzetting late ijzertijd

periode indicatief van 250 BCE tot 12 BCE

Landbouw

- Late middeleeuwen
 - Kleine nederzettingen
 - Nieuwe gronden
- Braakland wordt landbouwgrond
 - Ruil van arbeid tegen erfpacht van grond
 - Betaling pachtrecht
 - Grondeigenaars
 - Adellijke families
 - Godshuizen, abdijen
 - Rijke Antwerpse burgers

Landbouw

- Tot in 1800 : gemengde kleinschalige landbouwbedrijven
 - Enkele hectaren
 - Granen (tarwe), groenten, vee (melk + mest)
 - **Doel = eigen levensonderhoud**

- Vooral in 1900 : verhoging productiviteit
 - Meer veeteelt waarvoor maïs, bieten en voedergras nodig zijn
 - Tuinbouw en fruitteelt
 - Kunstmest
 - **Doel = markt**

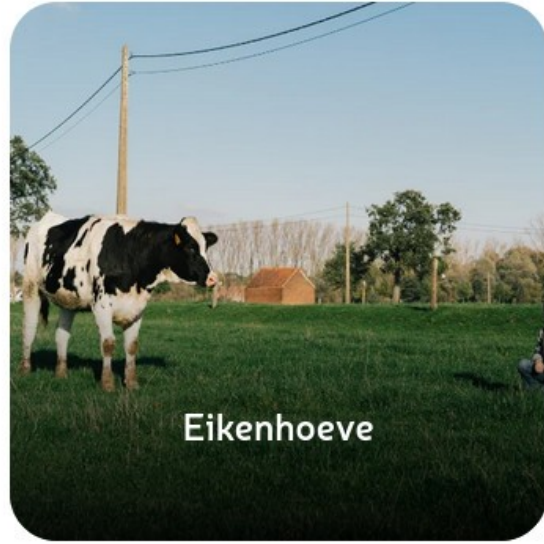
Landbouw

- Na WO2 :
 - Mechanisatie
 - Verkaveling landbouwgrond
 - Wonen
 - Industrie

- Vandaag nog steeds landbouw
 - 110 bedrijven in 2019
 - vooral in Kontich

De Kriekelaarhoeve

Eikenhoeve

Gasthuishoeve Boshok

Heilige Geesthoeve

Hoeve Dieseghem

Keizershoeve

Lievekenshoeve

Vluchtenburghoeve

Uitwijkplaats

- Na 1500 : Antwerpen handelscentrum
 - Stedelijke elite als nieuwe grondeigenaars
 - Eigendom geeft macht en prestige
 - Ontsnappen aan stad
 - Hoven van plaisantie – 20 in de Zuidrand
 - Buitenverblijf
 - Permanente bewoning
 - Volgend thema “Kastelen in de Zuidrand”

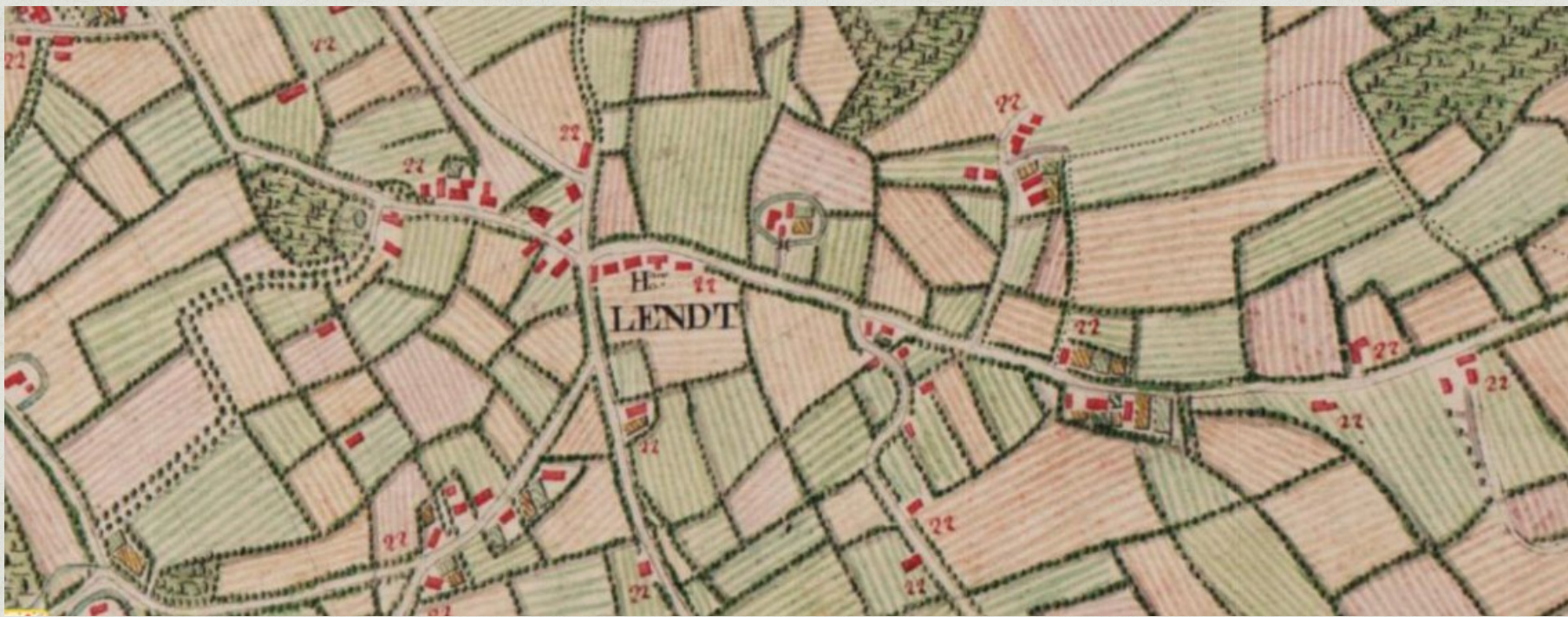
Uitwijkplaats

- Rond 1900 : rijkzige landhuizen
 - Omgeving van stations Oude-God, Edegem, Hove

Transformatie

- Ferraris 1770
 - Kleine dorpen
 - Aartselaar
 - Borsbeek
 - Edegem
 - Kontich
 - Kleine gehuchten
 - Hove
 - Lint (tot 1870 grondgebied van Kontich)
 - Mortsel

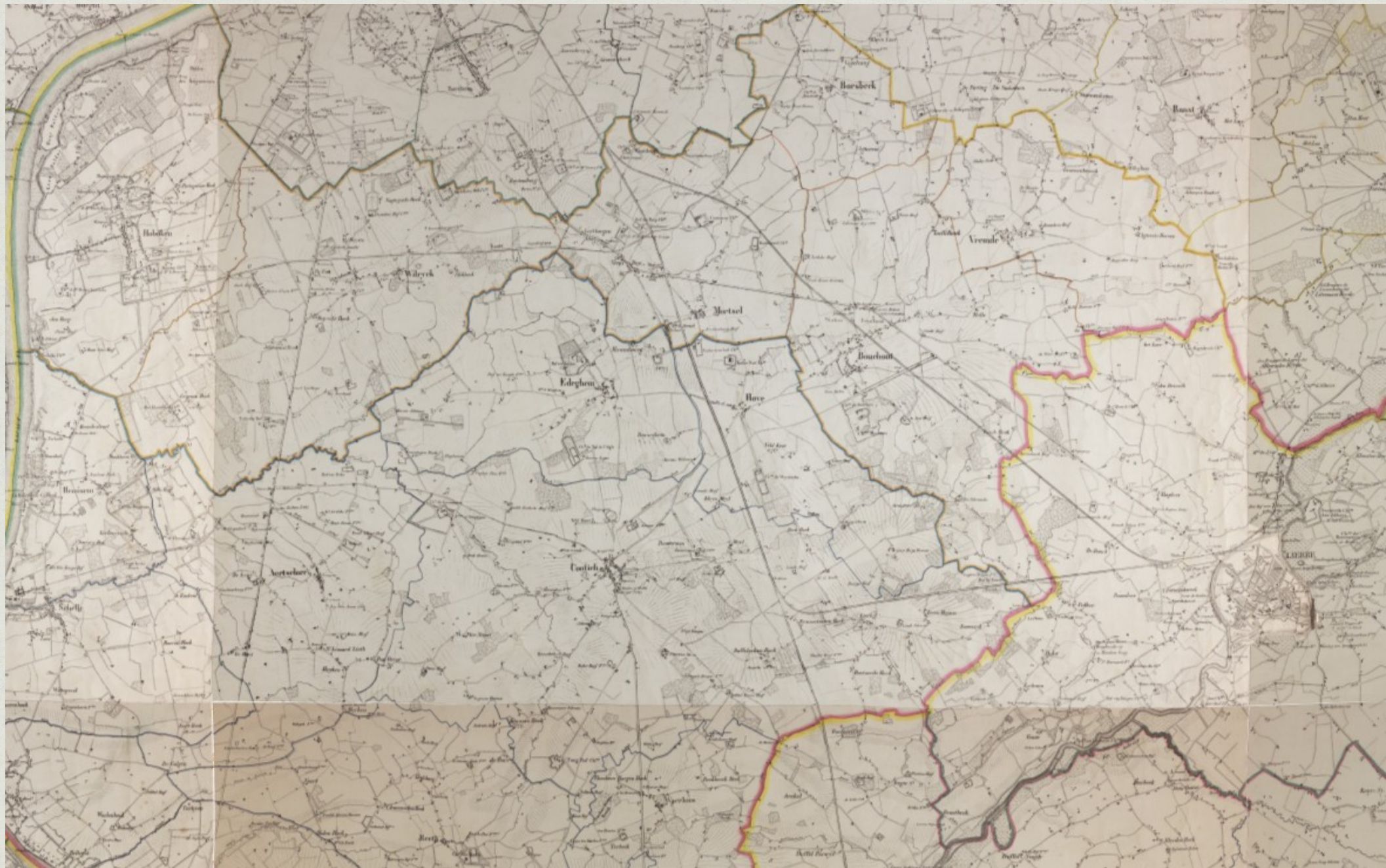

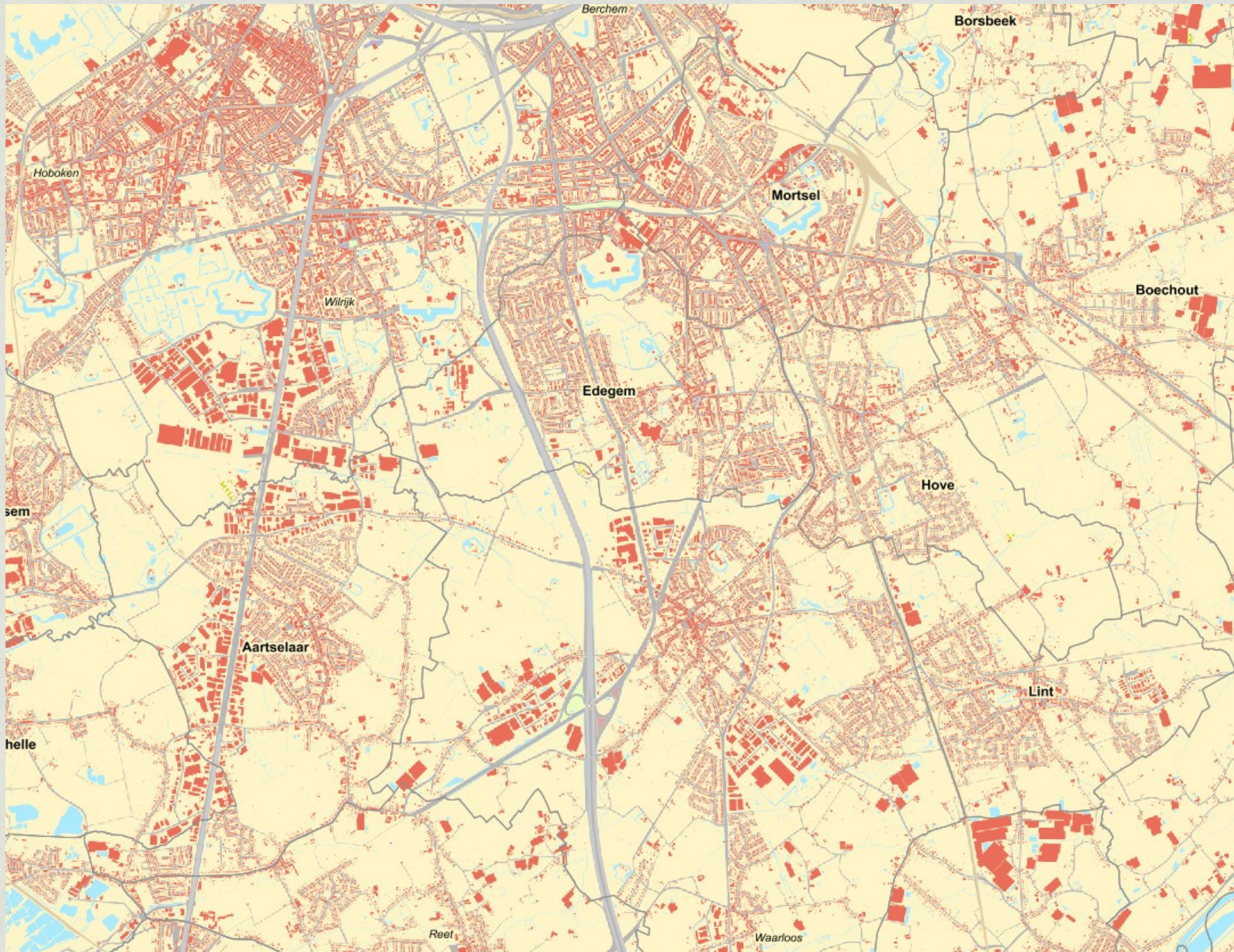

Transformatie

- Ferraris 1770
 - Kleine dorpen
 - Aartselaar
 - Borsbeek
 - Edegem
 - Kontich
 - Kleine gehuchten
 - Hove
 - Lint
 - Mortsel
- Rond 1800 : dunbevolkt
 - - Aartselaar: 1200 inwoners
 - Borsbeek: 500 inwoners
 - Edegem: 900 inwoners
 - Kontich: 3000 inw (incl Lint)
 - - Mortsel: 800 inwoners

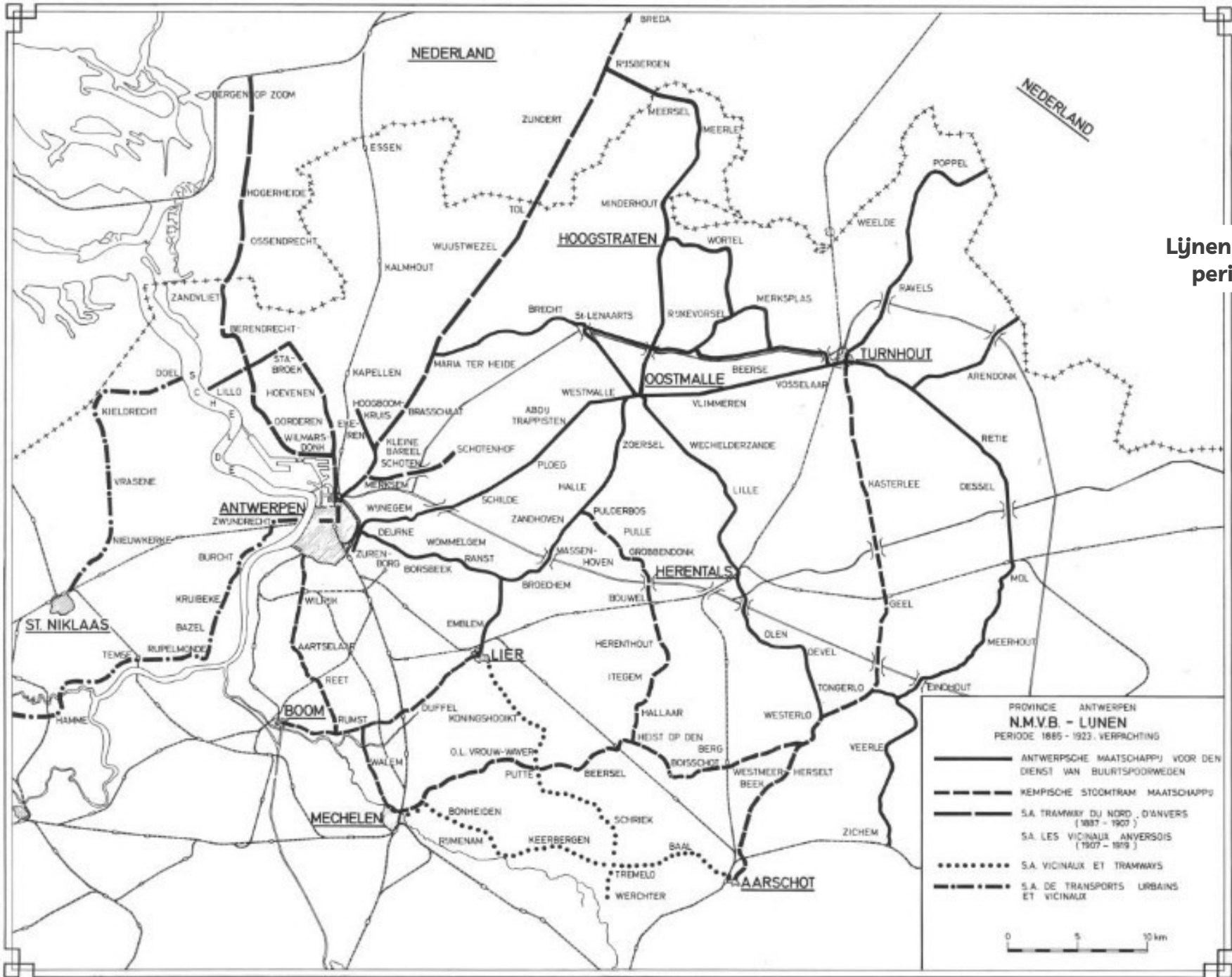

Zuidrand vandaag

Transformatie

- Geen waterwegen
 - Transport over land – 30 km/dag
 - Einde 1700: kasseien
 - 1836 : trein Mechelen-Antwerpen door Kontich, Hove, Mortsel
- Vanaf 1850 : Nieuwe verbindingen
 - Steenwegen
 - Tramwegen (stoom, elektriciteit)
 - Spoorwegen
- 1950-60-70 : autowegen ipv spoorwegen
 - E19, A12, N171, R11

**Lijnen Buurtspoorwegen
periode 1885 - 1923**

Transformatie

- Stadsvlucht van gezinnen naar randgemeenten (Berchem, Wilrijk, ...)
- Interbellum : tuinwijken
- 1950-60-70 : nieuwe woonwijken
 - Extra stadsvlucht van (jonge) gezinnen naar Zuidrand
 - Edegem x 2,4 / Kontich x 1,5
- Na 1970 : bedrijven langs autowegen + industrieterreinen
 - Opnieuw aanzuigefect van bewoners

Plaats	Bevolking	Oppervlakte in km ²	Inwoners / km ²	Bevolking 1800
Aartselaar	14.427	11	1.309	1.200
Borsbeek	10.949	4	● 2.807	500
Edegem	22.261	9	● 2.553	900
Hove	8.277	6	1.375	500
Kontich	21.203	24	891	3.000
Lint	8.641	6	1.529	-
Mortsel	26.157	8	● 3.362	800
Zuidrand	111.915	67	1.670	
Provincie Antwerpen	1.867.366	2.867	651	
Vlaanderen	6.651.179	13.682	486	
België	11.521.238	30.689	375	

Bron: StatBel 2021

Transformatie

- Resultaat :
 - Stedelijk karakter
 - Lintbebouwing
 - Hoge bevolkingsdichtheid

Edegemse beek als grens tussen Kontich en Edegem

Overgang tussen Mortsel en Borsbeek – linksboven de luchthaven

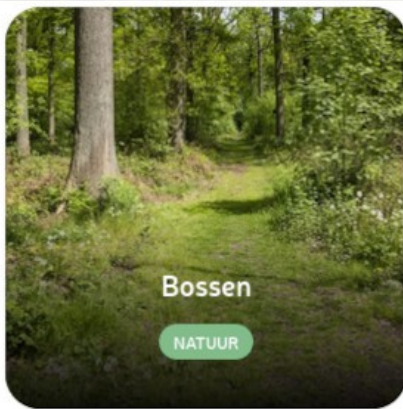

Hessepoelbos in Waarloos (Kontich) – links de N1

Transformatie

- Protest tegen verdwijnen natuur
 - Grote ring
- Vandaag : wooninbreiding
- Sporen van landelijk verleden
 - Onroerend erfgoed (hoeves, molens, kastelen, ...)
 - Plaatsnamen
 - Landbouw (actieve bedrijven)
- Opnieuw natuur
 - Spoorwegtracés

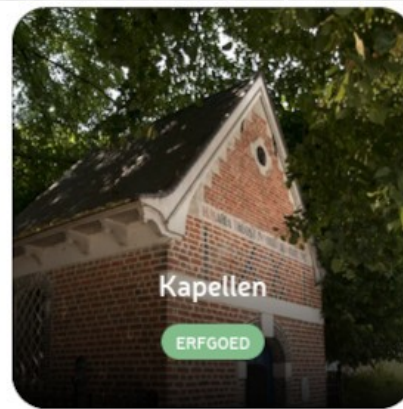
Bossen

NATUUR

Forten

ERFGOED

Kapellen

ERFGOED

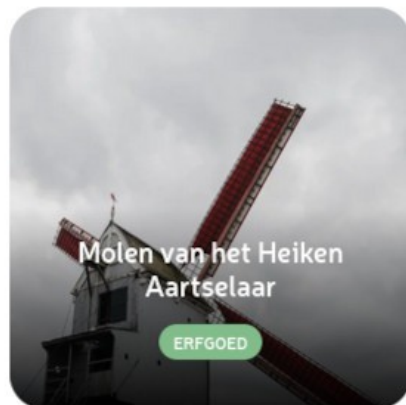
Kastelen

ERFGOED

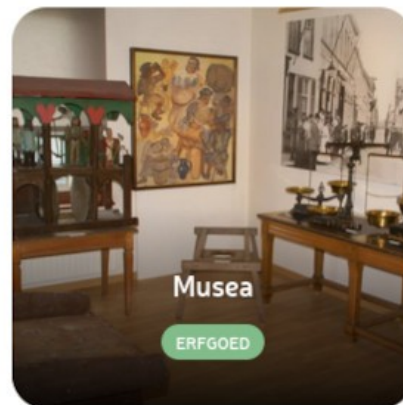
Kerken

ERFGOED

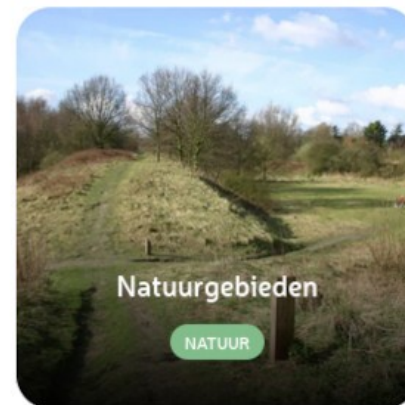
Molen van het Heiken
Aartselaar

ERFGOED

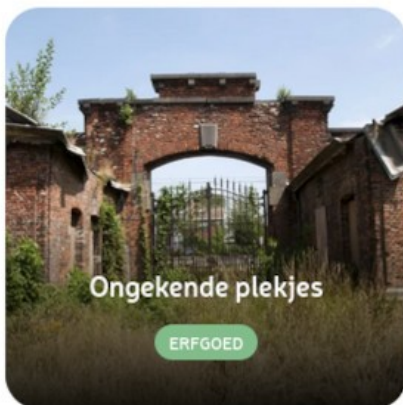
Musea

ERFGOED

Natuurgebieden

NATUUR

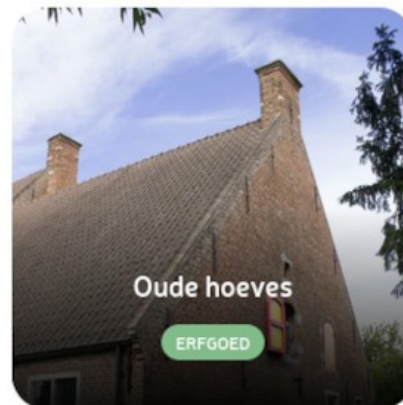
Ongekende plekjes

ERFGOED

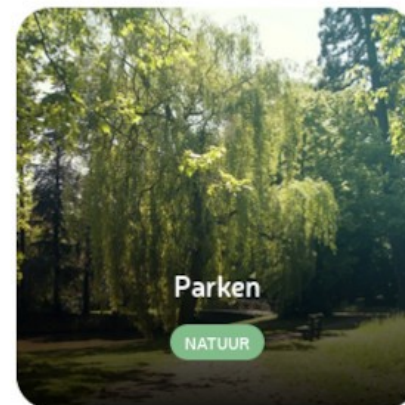
Oude gemeentehuizen

ERFGOED

Oude hoeses

ERFGOED

Parken

NATUUR

Omgeving van Fort 5 in Edegem

